

Hoogleraar Sabine Severiens test nieuw model in de praktijk

Superdiversiteit: kansen voor onderwijs op maat voor iedereen

Prof. dr. Sabine Severiens

Een klas met dertig min of meer blonde koppies. Muisstil, geconcentreerd en met ontzag voor de leerkracht. Sorry, dames en heren leerkrachten, *das war einmal...* Uw klas wordt immers steeds diverser. Het is een onomkeerbare trend die ook buiten de Randstad en de grote steden steeds prominenter zichtbaar wordt. Hoogleraar Sabine Severiens onderzoekt hoe we het beste met die ‘superdiversiteit’ kunnen omgaan.

Volgens professor doctor Severiens zijn veel klassen tegenwoordig ‘superdivers’. “De kinderen verschillen onderling op tal van punten. Sommigen hebben leerproblemen, anderen zijn hoogbegaafd. Sommigen zijn geïnteresseerd en gemotiveerd, anderen niet. Voor sommigen is Nederlands de moedertaal, voor anderen niet. Er zijn verschillen in culturele en sociaaleconomische achtergrond en in land van herkomst. Sommige kinderen zijn afkomstig uit conflictgebieden, sommige kinderen komen uit eenoudergezinnen en ga zo maar door. Kortom: superdiverse groepen. Eigenlijk zijn de groepen van nu alleen qua leeftijd nog homogeen.”

Dat onze samenleving steeds diverser wordt, is volgens Severiens niet alleen het gevolg van arbeidsmigratie. “Ook de toetreding van nieuwe EU-landen en de vestiging in ons land van studenten, kenniswerkers, asielzoekers spelen een rol. Verder vestigen zich mensen in Nederland in het kader van gezinshereniging. Superdiversiteit moet je dus ook veel breder zien dan diversiteit op het gebied van etniciteit. Het gaat ook om verschillen in verblijfsstatus, sekse, arbeidsmarktpositie, opleidingsniveau, taal, religie en leeftijd.”

Achterhaald onderwijs

Lesgeven aan een superdiverse klas is niet eenvoudig, aldus Severiens. “Je hoort leerkrachten wel eens mopperen over de drukke en ongemotiveerde leerlingen van tegenwoordig en hun vermeende gebrek aan respect voor de leerkracht. Nogal wat leerkrachten kunnen hun veeleisende groep niet goed aan en raken overspannen. Vaak zijn dergelijke problemen te herleiden naar het feit dat de leerkracht niet weet hoe hij zo’n groep moet lesgeven. Hij weet eenvoudigweg niet hoe hij de lesstof zodanig kan aanbieden dat iedere leerling zich betrokken voelt en progressie boekt. Sommige leerkrachten geven nog les alsof hun groep behoorlijk homogeen is, maar die opvatting is achterhaald. Het wordt tijd dat het onderwijs meer gaat inspelen op de heterogeniteit van de groepen van nu.”

In het onderwijs wordt al volop gediversifieerd op inhoud, proces en product. Zo werken veel basisscholen met varianten op Tomlinsons model voor gedifferentieerde instructie zoals het BHV-model en niveaugroepen. Volgens Severiens heeft dit model voor een superdiverse klas een specifieke invulling nodig. “Alleen rekening houden met verschillen in voorkennis, interesse en leerprofiel is niet meer genoeg. Leerlingen verschillen op veel meer punten van elkaar dan enkel op cognitief gebied. Dé Antilliaan of dé Marokkaan bestaat niet. De onderlinge verschillen zijn vaak enorm. Met een standaardprogramma en een standaardbenadering heb je alleen succes bij de gemiddelde leerling, die behoorlijk kan leren, redelijk geïnteresseerd is en geen gedragsproblemen heeft. Maar hoeveel heb je er daarvan in een klas?”

Valkuil

Sommige leerkrachten denken snel te kunnen inschatten of ze te maken hebben met een kind dat gemakkelijk of moeilijk leert. Severiens: “Uit onderzoek blijkt dat leerkrachten zich – al dan niet bewust – laten leiden door zaken en stereotypen die

gerelateerd zijn aan sociale en etnische/culturele achtergronden. Charles Payne heeft het over de zogenoemde high kids en low kids. Volgens hem treedt er een verschil op in de benadering door de leerkracht van deze twee groepen kinderen. De leerkracht interacteert meer met de high kids en deze interactie is ook positiever. De leerkracht behandelt met deze leerlingen meer stof en voert er geanimeerdere gesprekken mee dan met de low kids. De low kids trekken zich terug en beantwoorden de vragen van de leerkracht niet meer, zelfs al weten ze het antwoord. Ze worden veel minder uitgedaagd. Gevolg is dat de high kids aan het eind van het jaar meer geleerd hebben dan de low kids. Bovendien hebben de high kids een betere schoolattitude ontwikkeld. Een selffulfilling prophecy dus. De moraal van het verhaal is dat we moeten oppassen met van bepaalde leerlingen weinig te verwachten. De lat moet omhoog.”

Aandacht van de politiek

Zoals gezegd: differentiëren staat volop in de belangstelling. Ook de politiek heeft er aandacht voor. “Staatssecretaris Dekker van OC&W sprak onlangs nog de wens uit dat leerlingen op termijn per vak op een ander niveau examen kunnen doen, bijvoorbeeld Nederlands op vwo-niveau en aardrijkskunde op havoniveau. Het hele denken over onderwijs is aan het veranderen en dat is logisch. Onderwijs is immers bedoeld om leerlingen gelijke kansen te bieden en hen te helpen bij de ontwikkeling van hun kwaliteiten.” De inspanningen van Severiens komen dus op een uitgelezen moment. De hoogleraar ontwikkelde een model dat leerkrachten helpt adequaat les te geven aan superdiverse groepen. “Kinderen komen binnen met een superdiverse achtergrond, wat invloed heeft op aspecten als sociale status en peer status en op punten als voorkennis, interesse en leerprofiel. Die zul je als leerkracht eerst in oenschouw moeten nemen. Daarna pas kun je bepalen hoe je kunt differentiëren in inhoud, proces en product.”

Alle talenten aan bod

Aan deze manier van werken zitten diverse voordelen, aldus Severiens. “Als je niet alleen differentieert op niveau maar ook de sociale status meeneemt, kun je de statusorde doorbreken en het talent van verschillende kinderen aanspreken. Je zou dan werkvormen moeten bedenken waarbij alle kinderen de kans krijgen hun talenten te ontplooien. In een project heb je immers diverse rollen die moeten worden vervuld. De een is een denker, de ander een doener. De een overziet het totaal, de ander let op de details. Ook de interesses van de leerlingen verschillen. Uiteraard moet de leerkracht zorgen voor variatie en erop toezien dat leerlingen niet steeds dezelfde taken uitvoeren.”

Deze werkwijze – collaborative learning – dwingt leerlingen samen te werken. Iedereen levert een bijdrage aan het totaal. Severiens: “Bij het standaardmodel voor gedifferentieerde instructie zijn het vrijwel altijd dezelfde kinderen die verlengde instructie krijgen. Dat werkt stigmatiserend en schaadt het zelfbeeld van de leerling. Maar bij collaborative learning kan zomaar ineens blijken dat de bijdrage van

Charles Payne heeft het over de zogenoemde high kids en low kids. Volgens hem treedt er een verschil op in de benadering door de leerkracht van deze twee groepen kinderen.

Tekst:
Martin van Rooij

Fotografie:
Martin van Rooij,
Shutterstock

een low kid onmisbaar was voor het succesvolle eindresultaat. Zoiets vergroot het zelfvertrouwen van de leerling en verbetert zijn zelfbeeld, waardoor mogelijk zijn attitude verandert en zijn leerprestaties verbeteren." Een ander voordeel van onderwijs dat inspeelt op superdiversiteit, is dat de inbreng door kinderen met een andere achtergrond een verrijking kan zijn voor het onderwijs, aldus de hoogleraar onderwijskunde. "Een goed voorbeeld hiervan is een klas die moeite had met rekenen, tot twee Marokkaanse meiden zeiden: 'Wij doen dat zo!' Nadat ze hun methode hadden uitgelegd, snapte iedereen het en werd de methode omgedoopt tot de Marokkaanse methode."

Aan de slag met superdiversiteit? Meldt u aan!

Bent u nieuwsgierig naar wat superdiversiteit voor uw basisschool kan betekenen? Wilt u vooroplopen in de ontwikkelingen in plaats van ze te volgen? Meldt u zich dan aan bij APS, de organisatie die de leerstoel van Sabine Severiens bekostigt. Wie weet, wordt het model voor gedifferentieerde instructie in de superdiverse klas dan op uw basisschool als eerste in de praktijk gebracht en doen uw leerkrachten als eersten kennis en ervaring op met het lesgeven aan superdiverse groepen. Als u geïnteresseerd bent, stuur dan een mailtje naar Hanna de Koning, h.dekoning@aps.nl.

Te traditioneel

Het wordt tijd dat ons onderwijs de diversiteit van onze samenleving beter weer spiegelt, vindt Severiens. "Ons onderwijs is nog te traditioneel opgezet. Te blank. Te westers. Buiten de klas is de wereld veel diverser, veel complexer. Vriendschappen en hobby's lopen dwars door culturen heen. Dat zie je onvoldoende terug in het onderwijs. Niet alleen in de methodes, maar ook in het lerarenkorps. Er zijn nog veel te weinig allochtone leerkrachten. De uitval van allochtone studenten op de pabo's is schrikbarend hoog. Dat komt onder meer omdat die opleidingen erg wit zijn. Allochtonen voelen zich er niet thuis. Hebben ze de opleiding eenmaal afgerond en zijn ze erin geslaagd een baan te vinden, dan zijn ze op sommige scholen de enige leerkracht met een kleurtje of van allochtone komaf. Allochtone leerkrachten vallen opvallend vaak uit. Dat is een signaal."

Albeda College test nieuw model

In het door Severiens ontwikkelde model bepaalt de leerkracht eerst wat voor vlees hij in de kuip heeft. Hij kijkt dan naar het sociale systeem van de leerling (academische status, peer status) en naar de individuele factoren: voorkennis, interesse en leerprofiel. Vervolgens differentieert hij in inhoud, proces en product. "Samen met scholen gaan we praktijk ontwikkelen op basis van het model gedifferentieerd lesgeven. We zijn gestart met een aantal docenten van het Albeda College in Rotterdam, een ROC. We brengen het model in de praktijk en begeleiden de docenten. Twee jaar lang zitten we iedere zes weken met de docenten rond de tafel. De docenten ontwikkelen zelf nieuwe lesstof voor superdiverse klassen. Dat levert niet alleen beter onderwijs op, maar maakt ook dat de docent zich zekerder voelt. Hij heeft immers meer instrumenten tot zijn beschikking om zijn leerlingen stof bij te brengen en weet zich beter staande te houden in veeleisende groepen. Het verbetert ook zijn positie op de arbeidsmarkt; hij beheerst zijn vak goed en kan op alle scholen aan de slag. Maar belangrijker nog: de leerlingen leren meer en hebben meer plezier in het onderwijs. Bovendien verbetert de reputatie van de school. Kortom: superdivers onderwijs biedt duurzame kansen op beter onderwijs. We testen het nu in het middelbaar beroepsonderwijs. Later willen we het ook gaan inzetten in het basisonderwijs (zie kader) en het voortgezet onderwijs."